

Horváth Zoltán: Városfejlesztés kulturális alapokon Fekete Dávid - Morvay Szabolcs: Kultúraalapú városfejlesztés című könyvéről

Az elmúlt években a társadalom-, különösen a kulturális földrajzzal foglalkozók, a regionalisták, kisebb mértékben a közgazdászok erőteljes figyelemmel fordultak a kreatív ipar kutatása felé. A kérdéskör iránti érdeklődés a kultúra-, és művelődéstudomány irányából is megindult. A Kulturális Szemle több alkalommal teret adott a témának. A folyóiratban elsőként Kovács Henrietta tekintette át a kreatív ipar fogalmi hátterét (2015), ezt a munkát folytatta később Zsirai Dóra és Varga Balázs (2020). Marosán Gréta és Márkus Edina már a kulturális gazdaságfejlesztés fogalmával is foglalkozott (2019). Morvay Szabolcs és Ponyi László kifejezetten városi fókuszú tanulmánya az agórák szerepét is vizsgálta a kreatív terekben (2020). Mindeközben a helyi gyakorlati példák esettanulmányok formájában történő bemutatása is megindult (Madarász 2020; Marosán 2020).

Jelen recenzióban tárgyalt Kultúraalapú városfejlesztés című kötet Morvay Szabolcs doktori disszertációjának átdolgozása, melyben Fekete Dávid kutatási témavezető társszerzőként is megjelenik már (a disszertáció másik témavezetője a közelmúltban elhunyt Rechnitzer János, a kreatív gazdaság, a területi tőke, a regionalizmus szakavatott képviselője volt). Az MCC Press kiadó gondozásában megjelent kötet Richard Florida The rise if the creative class című 2002-es munkát alapulvéve (mely a kreatív osztályon túl, a kreatív városok fogalmát is meghonosította) a kelet-közép-európai nagy- és középvárosok áttekintését adja, különös figyelmet fordítva a magyar példákra.

A kötet első fejezetében a kultúraalapú városfejlesztés fogalmát járja körbe, meghatározva a kultúra fogalmát, valamint a városfejlesztés kulturális megközelítési módját. A tér és a kultúra összefüggéseit vizsgálja a Kultúra és a regionalitás című alfejezet, amely olyan klasszikus hazai szerzők munkáiból ad összefoglalót, mint Enyedi György, Lengyel Imre, Rechnitzer János, vagy éppen Nemes Nagy József. Nem marad ki a kulturális és kreatív gazdaság fogalmi áttekintése, ahogy külön alfejezetben mutatják be a kreatív város megközelítéseit is.

Az inkább elméleti összefoglalók után a második fejezet az Európai Unió kulturális kezdeményezéseiről szól. Bár tudjuk, hogy EU-s szintű kultúrpolitikáról nem igazán beszélhetünk, vannak olyan közösségi szintű kezdeményezések, programok és tevékenységek, amelyek mégis a tárgykörbe tartoznak. Ilyen az Európai Unió kulturális és audiovizuális politikája című program 2007 és 2013, majd 2014 és 2020 között, amely számos finanszírozási lehetőséget és kiosztható címet indított el a területen. Szintén fontos az Európa Kulturális Fővárosa kezdeményezés, amelynek pozitívumai mellett a szerzők teret adnak az EKF-projekt kritikai szemszögű megközelítésének is.

A könyv harmadik fejezetében az EKF Kelet-Közép-Európa projektjeit mutatják be a szerzők Nagyszében, Vilnius, Pécs, Tallinn, Maribor, Kassa, Riga, Plzen és Wrtoclaw példáin keresztül. A górcső alá vett városok pályázataiban vázolt víziók, célok, valamint a megvalósult projektek eredményei kerülnek összehasonlításra. Szempontként jelennek meg a költségek és látogatószámok, részletesebb bemutatásra került a könyv írásakor még egyedüli magyar projekt, Pécs esete annak minden pozitív és negatív eredményével. A veszprémi EKF-projekt mára már lezárult ugyan, a szerzők azonban még a kiválasztás folyamatát, Győr, Debrecen és Veszprém pályázatait tudták elemezni.

Szintén európai szintű kezdeményezés a Kulturális és Kreatív Városok Figyelője (CCCM), amely különböző kulturális és kreatív szempontokat figyelembevéve rangsorolja, hasonlítja össze a listára felkerült városokat. Magyarországról eddig Budapest, Győr, Pécs és Szeged fért fel. A negyedik fejezet a CCCM rendszerét mutatja be, ismét kelet-közép-európai fókusszal, külön tárgyalva a magyar városok kreatív bizonyítványait a szerzők által kidolgozott módszertan alapján.

Az ötödik, egyben utolsó fejezet Győr példáján keresztül tárgyalja a kreatív osztály és annak beágyazottságát egy magyar városban. Győr Megyei Jogú Város Kreatív Győr stratégiájának előkészítéseként 2018-ban zajlott kutatás eredményeit használták a fejezetben. A kutatásban vizsgálták a kreatív tevékenységek jelenlétét a városban. Győrben a vezető kreatív ágazatok az alkotóművészet, a dizájn, a kreatív szolgáltatás, de jelen van a népművészet, a reklám- és hírügynökség, az előadóművészet, a kiadói tevékenység, a média, a szoftveripar stb. is. Izgalmas ábra a kreatív tevékenységek megjelenésének ábrázolása grafikonon 1950-től, amelyből kiderül, hogy igazi felfutása a kreatív iparnak a rendszerváltás után lett a városban. A tevékenységek elsődleges motivációjaként a piaci értékesítés jelenik meg, de rögtön második helyen áll az önmegvalósítás, de szerepe van a közösségi célok megvalósításának, a kreativitás kiélésének, valamint a szabadidő előltésének is. A fejezetben bemutatásra kerülnek a győri kreatívok együttműködésének területi hálózata is, melyben dominál Győr és környéke, de közel 50%-kal jelen vannak az ország más részei és a külföld is.

A kötet gazdagon illusztrált képekkel, ábrákkal, grafikonokkal, amelyek még szemléletesebbé teszik a leírtakat, az elméleti háttér mellett a szerzők rövid gyakorlati példákkal, esettanulmányokkal is befogadhatóbbá teszik a tárgyalt témákat.

A kulturális városfejlesztés témáját a szerzők több megközelítésből tárgyalják, átfogó képet adva a témának, és lehetséges kutatási utakat mutatva más hazai városok kreatív fejlesztési lehetőségeinek feltárásában. Morvay Szabolcs és Fekete Dávid meggyőzően érvel amellett, hogy a kreativitás és a kultúra valójában stratégiai kitörési pontot jelenthet régiók és települések számára. Ezt elősegítendő a kötet összefoglalójában javaslatokat is megfogalmaznak: nemzetközi megméréstetesen való indulás, stratégiaalkotás, kulturális városrehabilitációs projektek megindítása, kulturális infrastruktúra kiépítése, kreatív milió alakítása, helyi kreatívok együttműködésének ösztönzése, térségi együttműködések, fiatalok kulturális nevelése, minőségi

közösségi terek létrehozása, lobbitevékenység a nemzeti kormányoknál.

Az 1997. évi CXL törvény 2017-es módosításával a kulturális alapú gazdaságfejlesztés bekerült a közművelődési alapszolgáltatások körébe, amely a főváros kerületeiben, valamint a megyei jogú városokban kötelező, a kisebb települések számára választható közművelődési feladat. Tudományos értéke mellett így az alapszolgáltatás megvalósításához is segítséget ad a kötet a gyakorló szakemberek számára.

Felhasznált irodalom:

- Kovács, Henrietta (2015): A kreatív ipar meghatározásai, jellemzői és jelentősége. In: Kulturális Szemle, II. évf. 2. sz., 41-50.
- Madarász, Réka (2020): Kulturális alapú gazdaságfejlesztés Noszvajon. In: Kulturális Szemle, VII. évf. 2. sz., 127-141.
- Marosán, Gréta – Márkus, Edina (2019): A kreatív gazdaságtól a kulturális alapú gazdaságfejlesztésig. In: Kulturális Szemle, VI. évf. 2. sz., 98-110.
- Marosán, Gréta (2020): Kulturális alapú gazdaságfejlesztési gyakorlatok Biharban. In: Kulturális Szemle, VII. évf. 2. sz., 142-151.
- Morvay, Szabolcs – Fekete, Dávid (2023): Kultúraalapú városfejlesztés. MCC Press Kft., Budapest
- Morvay, Szabolcs – Ponyi, László (2020): A közművelődés és az agórák szerepvállalása a kreatív városokban. In: Kulturális Szemle, VII. évf. 3. sz., 89-102.
- Zsirai, Dóra – Varga, Balázs (2020): A kulturális alapú gazdaságfejlesztés elméleti keretei a közművelődésben. In: Kulturális Szemle, VII. évf. 4. sz., 66-74.